

FRIS Lesobservatie

Oldeboom (Versie DK 🍀 26.02)

- ☒ Relatie
- ☒ Inhoud

Gebruiksaanwijzingen

Dit is de hand-out 'FRIS lesobservatie'. Het is gebaseerd op het Didactisch klaverblad, (Oldeboom, 2024).

Dit is versie DK 26.02; aanpassingen zijn te verwachten.

Hieronder vind je enkele algemene opmerkingen over integer gebruik en waar men de theoretische onderbouwing kan vinden. Daarnaast vind je per pagina een korte gebruikersgerichte toelichting.

Algemene opmerkingen voor gebruikers

Doel en doelgroep

Dit instrument is bedoeld voor lerarenopleiders, docentcoaches, teamleiders, schoolopleiders, werkplekbegeleiders, maar ook leraren en aanstaande leraren (studenten). Het helpt om lesobservaties en feedback te structureren langs vier samenhangende kwaliteitskenmerken van een les: Fysieke factoren, Relatie, Inhoud, Structuur (FRIS).

Integer gebruik

Gebruik deze observatie ontwikkelingsgericht, niet als afrekening. Werk met:

- Heldere afspraken, wanneer, bij welke klas en welk uur, hoelang duurt de observatie, waarom doen we dit enz.
- Feitelijke observaties (wat je ziet/hoort). Wees open over interpretaties;
- Checken van aannames bij de geobserveerde docent;
- Stimuleer reflectie en gesprek
- Vertrouwelijkheid (deel alleen met betrokkenen en met toestemming waar nodig);
- Bewustzijn van context (klaskenmerken, doel van de les, leerlingpopulatie, omstandigheden).

Theoretische verdieping

Voor de onderbouwing, achtergronden, voorbeelden en verdere uitwerkingen is veel aanvullend materiaal te vinden op www.boldeboom.com (koppeling met onderzoek, modellen en praktijktoepassingen).

Met vriendelijke groet,
Bruno Oldeboom
februari 2026
Zwolle

* Met dank aan M. van Putten, M. van Leusden, A. Schutte en M. van der Sar voor hun feedback.

FRIS-observatiekader en feedbackrubriek (het Didactisch klaverblad)

Dit is het kerninstrument: een observatie- en feedbacklijst met vier rubrieken (Inhoud, Fysieke factoren, Structuur, Relatie) en per rubriek 6 concrete aandachtspunten.

Hoe gebruik je dit?

1. Neem samen het formulier door. Bespreek doel en nut. Is voldoende duidelijk waar de observatie opgericht is?
2. Bespreek vooraf de feiten & fantasie. Bespreek de klas, de ambities, hoop en verwachtingen van de docent(e).
3. Kies eventueel focus: het kan bijv. goed werken om vooraf 1–2 FRIS-kenmerken als focus te nemen. Of stel tijdsdoelen: max 2 minuten voor het opstarten van de les.

De 6 lesfasen en transities

Deze pagina geeft een les-tijdslijn met 6 fases. Op deze pagina kunnen waarnemingen.

Hoe gebruik je dit?

Noteer kort en feitelijk per lesfase. Wees ook attent tijdens de transities van de les. Wees sensitief voor het gegeven dat de FRIS kenmerken elkaar beïnvloeden.

Opmerkingenformulier (Samenvatting & Conclusie)

Dit is een invultemplate voor aanvullende of concluderende opmerkingen.

Hoe gebruik je dit?

- In het opmerkingenveld: algemene en/of concluderende opmerkingen, leer- en ontwikkelpunten duiding langs FRIS (sterktes/ontwikkelpunten).
- In het sleutelmomentenveld. Licht eventueel het belangrijkste moment van de les uit.
- Integer en professioneel formuleren: beschrijf gedrag, effect, context en alternatieven; vermijd labels (“lastige klas”, “zwakke docent”) zonder onderbouwing.

Klaskenmerken en korte duiding van de klascontext

Dit helpt de observant om de klascontext te duiden met plus/min en een korte toelichting. De leskwaliteit van de leraar wordt altijd mede bepaald door beginsituatie en sfeer van de klas. Deze pagina voorkomt dat feedback context-loos wordt.

Hoe gebruik je dit?

- Gebruik dit als contextvariabele, niet als oordeel over leerlingen.
- Maak expliciet: “Deze inschatting helpt om observaties te interpreteren; het is geen etiket.”
- Check waar mogelijk bij collega’s of data (bijv. mentor, eerdere signalen), zodat je niet op één momentopname leunt.

Werken aan Fysieke factoren

Vragen over keuzes m.b.t. accommodatie & faciliteiten

- **Fysieke factoren**
- 1. **Opstelling & zichtlijnen**
O.a.: Zicht op docent/bord/materialen; docent positioneert zich functioneel.
- 2. **Materiaal-logistiek**
O.a.: Materialen zijn tijdig beschikbaar/haalbaar; weinig oponthoud of 'zoekgedrag'.
- 3. **Looproutes & ruimtegebruik**
O.a.: Bewegingen zijn functioneel; docent voorkomt knelpunten en benut zones (instructie/werk/samenwerking).
- 4. **Prikkelbelasting (geluid/drukke)**
O.a.: Docent stuurt op akoestiek/drukke (positie, signalen) zodat focus mogelijk blijft.
- 5. **Comfort & veiligheid**
O.a.: Werkplekken passen bij taak; docent voorkomt fysieke risico's; leerlingen kunnen 'rustig werken'.
- 6. **Fysieke condities compenseren indien nodig**
O.a.: Bij hinder (warmte/licht/ICT) compenseert docent (raam, plek wisselen, taak aanpassen) of benoemt het adequaat.

Werken aan Inhoud

Vragen over keuzes m.b.t. onderwerpen & niveau

- **Inhoud**
- 1. **Kern, doel en 'waarom'**
O.a.: Lesinhoud & lesdoel zijn expliciet of blijkt uit handelen. Doelen zijn relevant en haalbaar met steun.
- 2. **Inhoudelijke uitdaging passend bij de groep(sleden)**
O.a.: Gedifferentieerd aanbod, rekening houdend met niveaus. Inhoud past bij de beleevingswereld van de groep(sleden).
- 3. **Dosering abstractie en detaillering**
O.a.: Inhoud prikkelt alle zintuigen. Docent schakelt tussen voorbeeld ↔ begrip ↔ toepassing; voorkomt zowel te abstracte als te gedetailleerde inhoud.
- 4. **Brede waaier van onderwijsactiviteiten**
O.a.: Onderwijsactiviteiten zetten aan tot: luisteren: analyseren, vragen formuleren, oefenen met feedback, uitleggen, verbeelden, overleggen enz.. Inhoud stimuleert onthouden, verklaren, vergelijken, redeneren, voorspellen)
- 5. **Samenhang**
O.a.: Docent verbindt met voorkennis, andere thema's of context; maakt relaties tussen inhouden & concepten zichtbaar.
- 6. **Feedback op redenering (niet alleen goed/fout)**
O.a.: Docent vraagt door ("hoe weet je dat?") en gebruikt fouten diagnostisch; feedback richt zich ook op denken/aanpak.

FRIS-Lesobservatie

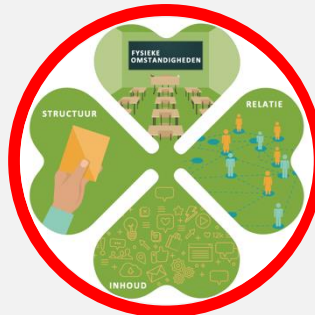
Naam:

Datum:

Vak: | Klas:

Lokaal: | Lesuur:

Observant:

Didactisch klaverblad
(Oldeboom, 2024)

Versie DK 26.02

Werken aan Relatie

Vragen over keuzes m.b.t. personen & groep

- **Relatie**
- 1. **Relatie ten dienste van leren (Functioneel)**
O.a.: Docent gebruikt relatie om leren te ondersteunen (doorvragen, bemoedigen, hoge verwachtingen & steun).
- 2. **Psychologische veiligheid (Gezag)**
O.a.: Docent normaliseert gedrag, berispt en sanctioneert indien nodig, is het goede voorbeeld.
- 3. **Responsief contact (Persoonlijk)**
O.a.: Nodigt leerlingen uit zichzelf te zijn, reageert op persoonlijke signalen; maakt korte check-ins; non-verbaal en verbaal afgestemd.
- 4. **Inclusie & spreiding van deelname (Functioneel)**
O.a.: Alle leerlingen komen aan bod; docent activeert stille/introverte leerlingen.
- 5. **Reguleren van dominantie en fragmentatie (Gezag)**
O.a.: Groepsdynamisch sensitief, docent begrenst dominante stemmen, stimuleert openheid; intervineert bij uitsluiting/'wij-zij'; stimuleert samenwerking/verbinding.
- 6. **Spannings- en conflictregulatie (Gezag)**
O.a.: Docent herkent op tijd escalatie, de-escalateert en herstelt contact (gezag & persoonlijk) en de taakfocus.

Werken aan Structuur

Vragen over keuzes m.b.t. regels & organisatie

- **Structuur**
- 1. **Start-kern-afronding (lesfasering)**
O.a.: Duidelijke opening, werkfase, afsluiting; afronding bevat korte terugblik/voortblik/huiswerk.
- 2. **Verwachtingen, rollen en tijd**
O.a.: Wie doet wat, wanneer, met welke kwaliteit; tijdsindicaties of tussenstappen zijn helder.
- 3. **Beperkt, concreet en uitvoerbaar regelkader**
O.a.: Geen regelwoud; regels zijn concreet, niet (te) abstract (bijv. wees respectvol kan zonder uitwerking vaag blijken). Regels vertonen samenhang. Consequenties en/of sancties zijn rechtvaardig & duidelijk.
- 4. **Rechten**
O.a.: rechten zijn concreet, zichtbaar en samenhangend. Recht op hulp/werktijd/erkenning/veiligheid is georganiseerd; Bewaking is praktisch en haalbaar.
- 5. **Overgangen en routines**
O.a.: Wisselmomenten verlopen soepel (materiaal, groepjes, stilte, instructie → werk); weinig lektijd.
- 6. **Legitimatie en eigenaarschap**
O.a.: Docent maakt het 'waarom' van regels duidelijk en/of betreft leerlingen bij het maken van afspraken.

1. Ontvangst & binnenkomst

2. Opstarten van de les

3. Begeleiden van leerprocessen

6 fases van de les: inclusief opmerkingen over integratie & afstemming tussen FRIS-kenmerken en over transities

6. Huiswerk & begeleiding op afstand

5. Afscheid & vertrek

4. Afronden van de les

3. Begeleiden van leerprocessen

Samenvattende en Concluderende Opmerkingen

Beste

Vragen en opmerkingen m.b.t. sleutelmomenten

Met vriendelijke groet,
Datum:

Kenmerken klas

Klaskenmerken	+	±	-	Inschatting	Korte toelichting
Zorgverhouding (80-15-5)	Gunstig	Normaal	Ongunstig		
Aantal ll-en	Gunstig (12-24)	n.v.t.	Ongunstig x ∉[12,24]		
F (o.a. spullen mee)	In orde	Deels	Nauwelijks		
R (t.o.v. leraar)	Erkenning van Gezag, functie en persoon	Heeft zorg/aandacht nodig	Verstoord		
R (t.o.v. elkaar)	Goed	Heeft zorg/aandacht nodig	Verstoord		
I (interesse/ kundig)	Betrokken & kundig	Wisselend	Zwak		
S (gehoorzaam)	Positief	Deels	Negatief		
Korte duiding van de klas				☐ Deze klas functioneert bovengemiddeld goed. ☐ Deze klas functioneert naar behoren. ☐ Deze klas heeft zorg en aandacht nodig. ☐ Deze klas is zwak.	